

בס"ד

שיעור הגר"א עוזר שליט"א ראש ישיבת אתרי

המתקיים בבית הכנסת "מאור ישראל", בראנד 18, הר נוף

בענין:

**חיוב ביכורים
באחים שחלקו**

- תקכג -

נמסר בש"ק פ' כי תבא ה'תשע"ז

בש"ק ניצבים וילך הוקדם השיעור ויחל אי"ה בשעה 16:50 ויהיה בענין:

מצות תשובה

מנחה בשעה 16:30

השיעור לעילוי נשמת ר' שלמה ב"ר בן ציון זצ"ל ור' שמואל יצחק ב"ר דוד זצ"ל

בברכת שבת שלום
המארגנים

לקבלת השיעורים באימייל יש לכתוב בקשה ל"תמנתי עיצוב גרפי": timnal@zahav.net.il

חיוב ביכורים באחים שחלקו

[דין הביכורים בקרקע הקנויה עד היובל ובאחים שחלקו]

א גטין מז: המוכר שדהו לפירות (שיאכל הלוקח פירות זמן מסוים ולאחר מכן תחזור הקרקע לבעליה), רבי יוחנן אמר מביא (הלוקח) וקורא – קנין פירות כקנין הגוף דמי. ריש לקיש אמר מביא ואינו קורא – קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וכו'. ואזדו לטעמייהו דאיתמר המוכר שדהו בזמן שהיובל נוהג, רבי יוחנן אמר מביא וקורא. ריש לקיש אמר מביא ואינו קורא. ר"ח אמר מביא וקורא – קנין פירות כקנין הגוף דמי. ר"ל אמר מביא ואינו קורא – קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי (שכל קנין שאינו עולמי, כגון עד היובל – קנין פירות לחוד הוא, שהרי הגוף חוזר לבעליו ואין ביד הלוקח אלא שימושים זמניים דהיינו פירות. עפ"י רש"י שם ור"ן נדרים כט.).

ובחמשך הסוגיא אמר רב יוסף, אי לאו דאמר רבי יוחנן קנין פירות כקנין הגוף דמי, לא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש, דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל. ואי סלקא דעתך לאו כקנין הגוף דמי, לא משכחת דמייתי ביכורים אלא חד בר חד עד יהושע בן נון (שהרי כל לקיחה בשעת נהיגת היובל הוי כקנין פירות, וא"כ כל שדה שחלקה יורשים פעם אחת בשרשרת הדורות, כיון שדינה לחזור ביובל, שוב אין יכולים להביא ממנה ביכורים ולקרוא – אם לא משום שסובר ר"ח קנין פירות כקנין הגוף דמי.).

[הקושיא על שיטת הרמב"ם]

ותמה הלחם-משנה (בסוף הלכות זכיה) על שיטת הרמב"ם שפסק (בכורים ד,ו) כריש לקיש דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי [שזהו אחד משלשה דברים שאמר רבא (ביבמות לו) הלכתא כוותיה כריש לקיש]. וגם פסק (שמיטה ויובל יא,ג ועוד) האחים שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל, משום ד'אין ברירה' לומר הוברר הדבר שמשעה ראשונה ירשו כל אחד את חלקו – ואם כן כיצד משכחת לה הבאת ביכורים כדינה אם לא חד בר חד עד יהושע בן נון, הלא כל שדה שחלקה יורשים אינה קנויה להם אלא קנין פירות – כמבואר בסוגיא, וכיון שקנין פירות לאו כקנין הגוף הרי אי אפשר לקרוא בו 'האדמה אשר נתתה לי ה'".

וכבר הקשו כזאת התוס' (בגטין מוח.) איך מצאנו אגן ידינו ורגלנו, הא קי"ל כריש לקיש וקי"ל האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין ביובל. וכן הקשו שם אליבא דרבא. ותיצרו דהא דקי"ל כריש לקיש דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, דוקא באופן מסויים דכותב לבנו לאחר מיתה אבל בעלמא כקנין הגוף דמי. וגם רבא שסייע לדברי ריש לקיש מקרא ומתניתא, לאו משום דאיהו גופיה ס"ל הכי. יעו"ש. אמנם ישובם אינו עולה בשיטת הרמב"ם שהרי פסק להדיא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי לענין הבאת ביכורים. ואמנם נראה דמקור הרמב"ם הוא מסוגיות הגמרא דעלמא שהביאו התוס', שנקטו כריש לקיש דקנין פירות לאו כקנין הגוף וכמו כן נקטו דהאחין שחלקו לקוחות, ונקט הרמב"ם דפליגי על הסוגיא בגטין וס"ל דאין זה תרתי דסתרי, אלא שצ"ב בטעמא דמלתא.

ב והנה הגר"ח (תרומות א,י) נקט שדין חזרת הקרקע ביובל גדרו כהפקעה חיצונית של המוכר, אבל המכירה מצד עצמו מכירת-עולם היא, וכלשון הגמרא בב"מ (קט.) 'יובל אפקעתא דמלכא היא. ונפקא מינה שהמוכר לחברו בזמן שהיובל נוהג ובתוך כך בטלו

היובלות – לא תחזור השדה, שהרי השדה נמכרה לעולם [וכן מוכח להדיא בדברי הרמב"ן גטין לו. יעו"ש בענין עבד נרצע"א]. ואולם הגרשש"ק (מערכת הקנינים ספ"ט) הקשה ממה שמבואר בגמרא וברמב"ם שהקונה בשעה שהיובל נוהג אין לו אלא קנין פירות, ואילו היתה זו מכירת עולם אלא שדבר מבחוץ גורם להחזיר, בדין הוא שייחשב אצלו קנין הגוף ויכול לומר 'מפרי האדמה אשר נתתה לי'.

[מכירת קרקע ביובל שני, מכירה לזמן היא]

ותירין הגרשש"ק עפ"י המבואר בגמרא שם בגטין (מח.) שהעמיד רב חסדא מחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש בדין ביכורים במוכר שדהו בזמן שהיובל נוהג, ביובל שני [לאחר שכבר עבר יובל אחד משנכנסו לארץ – כפרש"י. והרמב"ם מפרש יובל שני של כל אחד ואחד בחייו כמוש"כ האחרונים], אבל ביובל ראשון דברי הכל מביא וקורא דאכתי לא סמך דעתייהו. ופירוש הדברים (ע' במערכת הקנינים שם ובחזו"א אה"ע עה,ב) ש'יובל ראשון היינו דין היובל בעצמו, ללא התערבות דעת בני אדם בשעת המכירה בהתחשב בחזרת היובל, ועצם דין היובל הוא אפקעתא כלשון הגמרא וכדברי הגר"ח, הלכך הוי קנין הגוף ומביא וקורא, אבל מיובל שני ואילך שלוקחים בני אדם בחשבון בשעת המכירה את חזרת היובל, הרי מכירתם מכירה זמנית עד שנת היובל, הלכך הוי קנין פירות ובוה פליגי ר"ח וריש לקיש.

ולפי"ז באופן שבטלו היובלות באמצע המכירה, מיובל שני ואילך – השדה תחזור לבעליה, כי הרי למעשה לא מכר אלא לזמן.²

ועל פי זה הביא הגרשש"ק (שם בסוס"י ט) בשם גיסו ליישב דברי הרמב"ם, שבחלוקת היורשים, הגם שמחזירים זל"ז ביובל מ"מ אין החלוקה כהקנאה לזמן, שהרי החזרה היא רק למצוה לקיים הדין אבל אחר כך נשארת הקרקע אצל כל אחד ואחד כפי חלוקתם הראשונה (והביא מדברי רש"י בגטין כה. 'וחזור ביובל לתחילתו משום מצות יובל והדר שקליה כדמעיקרא'). על כן בזה ודאי מביא וקורא, כי בעצם הוא קנין הגוף עולמית אלא שדבר מבחוץ מחייב את ההחזרה לאחר זמן. ורק במוכר שדהו כתב הרמב"ם שהואיל והיובל נוהג הרי סמכו דעתם על ההחזרה ולא מכר אלא לזמן, משא"כ בחלוקת היורשים.

אלא שדבריו אלו תלויים ועומדים בפירוש דברי הרמב"ם, במה שכתב (שמיטה ויובל יא,ג) האחים שחלקו כלקוחות הן ומחזירין זה לזה חלקו ביובל. לא תבטל חלוקתן מכמות שהיתה. הנה אפשר לפרש – כפי שאכן נקטו הפני-יהושע ומרכבת המשנה – שנשארים בחלוקתם ממש, ולפי"ז אכן יצדק התירוץ האמור, שמצד דעת בני אדם החלוקה חלוקת עולם היא, שחזרת היובל די לה ברגע כמימריה לקיום המצוה ולאחר מכן הכל חוזר לקדמותו – על כן שפיר חשיב קנין הגוף, כי כאמור דין החזרה אינו אלא אפקעתא מבחוץ ואינו משנה את עצם המכירה. ואולם הגר"ח (בהל' שכנים) ומלבושי יום טוב (דיני ברירה יז) פירשו דברי הרמב"ם שרק סיום החלוקה הוא שנשאר קבוע, אבל החלקים

א ע"ע בשיעור קעה.

ב אם כי יתכן מצד הסברא שאין זה מכירה לזמן קצוב וידוע אלא מכירה זמנית עד שיגיע היובל ויפקיע [דאי לא תימא הכי הרי אין כאן מצות יובל, וכמו שהעיר החזו"א אה"ע ב], וסו"ס לא הגיע היובל.

כלקוחות דמיין, מ"מ אין מעשה החלוקה אלא סיום הקניין- שאינו-מסויים שהיה להם בכל החפץ.

[הוכחות רבות ליסוד הגר"ז מסוגיות הגמרא ומדברי הרמב"ם ועוד ראשונים]

[חלוקה ע"י שותף אחד]

ונראה שיש להוכיח כיסוד הגר"ז מכמה וכמה מקומות, מסוגיות הגמרא והראשונים; -

הנה מבואר בגמרא (ב"מ לא: סט. וכן אמרו בקדושין נב: בארים שקידש באגודת ירק מחלקו) ששותף יכול לחלק את הנכסים המשותפים בלא ידיעת חברו, וקנה את חלקו בלא הסכמת חברו [אלא שבדברים הצריכים שומא, צריך לעשות זאת בפני שלשה כדי למנוע טעות ורמיה, ומ"מ אין צריך הסכמת השותף]. ולכאורה הדברים צריכים באור, הלא לפי מה דקיי"ל אחים שחלקו לקוחות הן, היכן מציעו אפשרות לקנות בלא דעת המקנה ובניגוד לרצונו. ותימה נוספת, היאך זוכה השותף השני בחלקו על ידי חלוקת האחד בלא רצונו, והלא עומד וצווה שאינו חפץ בחלוקה זו - אלא מוכח שחלוקת שותפות אינה מכירת נכסים מזה לזה אלא כל אחד מהשותפים את שלו הוא נוטל, וכדברי הגמרא שם שאינו דומה להצרכת בית דין בעלמא ד'התם דמפיק ממונא מהאי ומותיב להאי בעינן ב"ד, אבל הכא דידי שקלי, גילוי מילתא בעלמא הוא". [ברור שמכאן הוציא הר"ן דבריו הנ"ל לענין דין זכין]. וכיון שכן, הרי מכח זכותו לתבוע חלוקה יש לו כח לסיים את חלקו בלא הסכמת שכנגדו.

[חלוקה בקנין חזקה ללא אמירת ילך חזק וקני']

ובן יש לראות בדברי הרמב"ם בכמה מקומות. דהנה אמרו בפ"ק דב"ב (ג.) שבחצר השותפין שאין בה דין חלוקה, אם רצו לחלוק בונים את הכותל באמצע. ופרכינן וכי רצו מאי הוי, ניהדרו בהו. אמר רב אסי אריו"ח שקנו מידן ברוחות (זה בורר לו חלק מזרחי וזה בורר לו מערבי ועשו קנין סודר). רב אשי אמר כגון שהלך זה בתוך שלו והחזיק וזה בתוך שלו והחזיק. ופירש ר"י בתוס' דרב אשי בא להשמיענו דהכא אין צריך לומר זה לזה ילך חזק וקני' כבעלמא כיון שאמרו אתה תקח רוח פלוני ואני רוח פלונית. וכן הביא המגיד-משנה (שכנים ב.). והובא פירוש זה ברשב"א ב"ב שם) לפרש דברי הרמב"ם, שאפילו החזיק שלא בפני חברו ולא אמר לו ילך חזק וקני קנה, שאין זה כמכר שצריך או אמירה או חזקה בפניו, שאין זה אלא בירור חלקים לבד. ולכאורה תימה הלא הרמב"ם פסק שהם כלקוחות ומחזירים זל"ז ביובל ומהו שכתב שאין זה אלא בירור חלקים לבד.

אך פירוש הדברים הוא, דלכאורה אין מובן מה לי אם אומר ילך חזק וקני' או אם הסכימו ביניהם ליקח כל אחד רוח פלונית, וכי

ג עכ"פ כשאין הלה בעיר ושלחו לו להודיעו ואינו רוצה לבוא (עפ"י ראשונים).

ד ועיין בחו"א ב"ב סוס"ו ו שעמד על טעם הדבר שאין צריך דעת השותף להקנות חלקו (ועפ"י ש"ח א.) ובתשובת הרא"ש (ש"צ ח.) משמע שהיא תקנה מדרבנן, כי חכמים ראו שטוב לתקן חלוקה בכל דבר של שותפות... ולדבריו אין תיובתא מדין זה על דעת הסוברים שהחלוקה כמכירה, דתקנת חכמים היא. ואולם בתשובת הרשב"א (תתקנ) מבואר דאדרבה, מעיקר הדין יש זכות חלוקה אפילו בדבר שאין בו כדי חלוקה, רק חכמים תקנו חלוקת זמנים או עוד או אגוד' בדברים שאין בהם דין חלוקה.

ה כן היא מסקנת הגמרא שם, אבל רבה בר רב הונא הורה דבעינן תלתא לפלוגי, ופירש"י (לב) משום שאין כח להפיק ממון זה אצל זה בפחות משלשה. י"ל בדרך אפשר דאיתו ס"ל דחלוקת שותפות כלקוחות ממון, ולכן צריך ב"ד להפקעת ממון. ובה א"ש בדקדושין אמר רבא בר רב הונא [וכפה"ג היינו רבה בר"ה] בשם רב ללמוד מונשיא אחד' דין זכיה, וגם דין העמדת אפטרופוס. וקשה להר"ן דלמסקנא הדרין מדין זכיה, כיצד תתקיים המימרא הראשונה דרב"ה - אך י"ל דלשתייה בב"מ אכן חלוקה הריהו כמכירה ושפיר משהו דין זכיה בעלמא לחלוקה [ורק כיון דפתח בה חובה צריך לדין נוסף של אפטרופוס על החובה דאית בה, אבל ללא דין זכיה בעלמא לא היה מועיל להעמיד נשיא], ורק לדין חלוקה שאני כמנ"ש הר"ן.

עצמם חוזרים, שאם נטל ראובן הדרום ושמעון הצפון, ביובל מתחלפים בחלקיהם וראובן נוטל את הצפון ושמעון הדרום. לפי"ז לכאורה הדרה קושיא לדוכתה, שהרי שוב אין סומכת דעתם בהקנאה זו לעולם אלא עד לשנת היובל שבה יוחלפו החלקים.

[באור יסוד הגר"ז שאף למ"ד האחים שחלקו הריהם כלקוחות, אין שם מעשה מכירה]

א ויש לתרץ בהקדם דברי הגר"ז (נדפס בחדושי הגר"ח במסכת תמורה 'בענין מחיר כלב') שייסד שאפילו למ"ד אין ברירה והאחים שחלקו הרי הם כלקוחות, אין זה 'מעשה מכירה' אלא 'מעשה חלוקה', רק סובר הך מאן-דאמר דכיון דאין ברירה הרי הנכסים לאחר החלוקה אינם אצלם בתורת 'ירושה' אלא בתורת 'לקוחות'. ובאור דבריו, שהואיל ועד החלוקה יש לכל יורש או לכל שותף בעלות בנכסים כפי חלקו, אלא שהחלק אינו מסויים, אם כן אין בחלוקה קניית דבר של חברו כלל, אלא סיום חלקו שמכבר, שעד לאותה שעה היתה לו בעלות שאינה מסויימת ומהחלוקה ואילך עשאה מסויימת. נמצא אם כן שהחלוקה רק 'כינסה' את בעלותו אל מקום אחד, להיותה מסויימת ומוגדרת בחלק אחד, ואולם כשנטל כל אחד חלקו - את שלו הוא נוטל ואינו נוטל משל חברו כלום. ומכל מקום הואיל וגם לשני יש חלק שאינו מסויים בנכסים והיה זכאי גם הוא לסיים החלק הזה לעצמו, לכך חשיבי כלקוחות, בכך שכל אחד מקנה את זכותו לחברו לסיים לו חלק אחד. ומצד זה החלוקה עושה אותם כלקוחות, אבל גוף הממון אינו נקנה מזה לזה אלא כל אחד נוטל הממון שהיה לו משכבר.

והזכיר הגר"ז כן מהא דסלקא דעתין בבכורות (נו) שאפילו למ"ד אין ברירה והאחין שחלקו לקוחות הוו, אעפ"י כ אין מחזירים זה לזה ביובל דמכר הוא דאמר רחמנא ליהדר ביובל, ירושה ומתנה לא. הרי מוכח שאין זה קנין ממש אלא 'חלוקה' היא, ורק 'דין לקוחות' אית להו, ולכן יש צד לומר שמעשה חלוקה אינו חוזר ביובל רק מעשה מכירה. וקמ"ל שאף מעשה חלוקה חוזר כיון דסו"ס דיינינן להו כלקוחות. ואולם עיקר הגדר לא נשתנה למסקנא, דלכו"ע חלוקת יורשים או שותפים אינה מעשה הקנאה אלא מעשה חלוקה, וכנ"ל שהוא מעשה של סיום ותיחום הבעלות ולא מעשה של העברת נכסים. [ומ"מ הסיום נעשה רק מכאן ולהבא ואין דנים כאילו הוברר שזה חלקו משעה ראשונה, דהא אין ברירה].

וי"ש להביא דוגמא לדבר, ממה שכתב הרשב"א בתשובה (ח"ב פב) בענין מוכר לחברו 'בית מבתי' ומסיימו לאחר זמן, שאף למ"ד אין ברירה חל הקנין משעה ראשונה, ולכך בעלי חובות של המוכר שהלוו לו לאחר המכירה, אין להם זכות שעבוד בבית הזה שסיימו לבסוף, כי בעצם כבר נמכר הבית בשעה ראשונה. ופירש הגרש"ש"ק (במערכת הקנינים), שכבר בתחילה היה לו 'קנין שאינו מסויים' בבתיו, ועתה הוא סיים את הקנין שקנה אז, והרי משעה ראשונה היתה לו זכות מוקנית לעשותו למסויים [אלא שידו של חלוקה על התחנתה לקבוע איזה בית, שביד המוכר ליתן לו הבית הפחות מביתו]. ולכן אף למאן דאמר אין ברירה, לומר הוברר הדבר למפרע שמשעה ראשונה היה בית זה שלו, אבל מיהת קנין שאינו מסויים היה לו משעה ראשונה. וכגדר הזה מתפרש ענין חלוקת השותפות למ"ד אין ברירה, שאף כי

לענין החילוקים שביניהם, כגון החזרה ביובל, מה שאין כן לגבי אינש דעלמא אינם נידונים כלקוחות, שלכך הגזול ומת אין כאן שינוי רשות (דקיי"ל בב"ק קיב) אף לאחר חלוקת היורשים [כן הוכיח מהסוגיא שם], ואין דנים את חלוקתם כמכירה הגם דלקוחות הן, שכיון שכולם נתחייבו לנגזל לא מהני חלוקה דידהו לגבינו. והדברים מתפרשים על פי האמור, כי בעצם אין העברת נכסים מרשות לרשות בחלוקה, כי החלוקה רק מסיימת את בעלות היורשים שהיתה להם מקודם בתפוסת הבית.¹

[ישוב שיטת הרמב"ם בדין ברירה, שאעפ"י שכל פרי ופרי של שני השותפים, דין לקוחו הוא בכל הפרי]

ה עוד יש לבאר בזה, דהנה רש"י בגטין (מז): פירש הא דאמרינן ישראל וגוי שלקחו שדה בשותפות, טבל וחולין מעורבין זה בזה משום דאין ברירה, שאין לך כל חטה וחטה שאין חציה טבל וחציה חולין, הלכך גם לאחר שחלקו הרי חצי טבל וחצי חולין. והתוס' הקשו על פירושו ממה שמבואר בגמרא דלמ"ד לקוחות הן בדין הוא שייפטר היורשים מביכורים, אם קנין פירות לאו קנין הגוף דמי - והלא על מחצית מכל פרי ופרי אינו 'לקוח' שהרי היא שלו מתחילה, ואם כן בדין הוא שיתחייב ביכורים על מחצה. על כן חלקו התוס' ופירשו שאין יודעים איזה חלק של הישראל ואיזה של הגוי, ושמה החלק שזכה בו כולו היה של הגוי [ויש להאריך בבאור שיטתם]. וברמב"ם (תרומות א, ג) משמע כפרש"י: 'הרי טבל וחולין מעורבין בכל קלח וקלח מחלקו של עכו"ם'. וצריך ליישב קושית התוס'. והנה לפי מה שנתבאר שבחלוקת שותפין אין אחד קונה דבר של חברו, אם כן לכאורה תגדל הקושיא, שהרי בעצם אפילו מחצית מכל פרי לא קנה מחברו אלא את שלו הוא מסיים ונטל. אלא בהכרח צריך לומר כנ"ל שהואיל ולשניהם יש קנין שאינו מסוים בכל השותפות, והרי בעצם כל אחד יכול לסיים את חלקו בכל גרגר וגרגר, א"כ הרי זה גופא שמסיימים עתה את החלקים עושה אותם כלקוחות, כי כל אחד נותן לחברו את זכות הסיום במה שלוקח חברו. נמצא אם כן שקנין זה נעשה בכל הפירות ולא בחצייים, שהרי בכל פרי ופרי יש בעלות שאינה מסויימת לשניהם ובכל פרי היה לחברו זכות לסיימו לעצמו. ומובן אם כן שנחשבים 'לקוחות' על כל מה שנטלו ולכך בדין הוא שייפטר מביכורים לגמרי.

[ישוב דעת הרמב"ם שהגורל בחלוקה עושה קנין גמור בנכסים, דלא כהרא"ש]
ו ועוד יבואר הרמב"ם לשיטתו, דהנה בסוגיא בב"ב סוף פרק שביעי (קו:), דתניא האחים שחלקו, כיון שעלה גורל לאחד מהן - קנו כולם. ואמר ר' אלעזר: כתחילת ארץ ישראל, מה תחלה בגורל אף כאן בגורל. פשט הסוגיא מורה (עו"ש בהמשך הגמרא ובראשונים) שהגורל מהוה קנין ממש, שעל ידו זוכים השותפים בחלקם להיות שלהם. וכן פסק הרמב"ם (שכנים ביא). ואולם בטור חו"מ (קעג)

ח בתוי"ט (בכורות ה, ג) פירש בדעת הרמב"ם שאעפ"י שהאחים שחלקו הריהם כלקוחות, חל שעבוד על הנכסים שחלקו, בשונה משאר מלוה על פה שאינו גובה מהלקוחות, ולא משום דירושים הם ויש ברירה אלא דסברא מוחלטת היא דיתמי כרא דאבהון אינון לפרוע חובת אבהון בשוה. והיא סברת הרא"ש בב"ב ט' [ולא כגדר שכתב הרא"ש בב"ב דהוו כלקוחות באחריות]. ואפשר שהטעם הוא כנ"ל שהחלוקה הפנימית ביניהם לא עושה אותם כלקוחות כלפי הבע"ח, כי החלוקה רק מסיימת החלקים אבל משאירה את הבעלות הקודמת.

ט וע' אבן האול סוף הל' זכיה שכתב ליישב בדרך מחודשת.

י לפי"ז נראה שלאחר חלוקה פטורים לגמרי ממעשר מדא"ו משום דין לקוחו. כי היכי דאמרינן (בכורות נז) כמעשר בהמה דלמ"ד האחין שחלקו כלקוחות פטורים. ומה שכתב רש"י טבל וחולין מעורבין גם לאחר חלוקה דמשמע שאינו כלוקח גמור, לא מצי איל בשיטה זו. דמאי שנת דלא הכא דלא מחשבינן לה כלקוח גמור ואילו במעש"ב חשבינן כלוקח. אבל אם נפרש דברי רש"י כפשטותם ניהא, שהוא לקוח על חצי מהפירות, והתם נמי פטור כיון שאין עשר בהמות שלמות של חיוב. [ויתכן שמחלוקת תנאים היא בגדר זה של רש"י, וכמו שצדד רעק"ב בדמאי זו, ובהכי מתישבות קושיות התוס' על רש"י מסתרת הסוגיות].

יש קפידיא באמירת טופס מלים אלו בדווקא. אלא נראה על פי מה שהוכיחו אחרונים (ע' אבן האול שם וחדושי הגרש"ר ב"ב סי' ה) שאמירת 'לך חזק וקני' נצרכת לעצם מעשה קנין החזקה, כי בנעילה או פריצה של שדה חברו בלבד, מלבד מה שאין יכול לקנות בלא דעת חברו, אין זה כלל מעשה קנין שעניינו הוראת בעלות וכשעושה בשל חברו בלא אמירתו אין זה מעשה של הוראת בעלות, ורק בצירוף אמירת חברו שיחזיק ויקנה חשיב מעשה קנין. ואם כן מסתבר שזהו רק במחזיק בשל חברו אבל שותף שנעל גדר ופרץ בנכס המחולק, הלא בשלו הוא מחזיק ולא בשל חברו וכפי שנתבאר, על כן אף בלא אמירת חברו קנה כיון שהסכימו לחלוקה. ואם כן זו היא כוונת המ"מ שהואיל ומעשה החלוקה אינו קנייית דבר משל חברו אלא 'בירור החלקים', כלומר מעשה של סיום ובירור הבעלות המופשטת, הלכך די למעשה הקנין בחזקה בלא אמירת חברו ושלא בפניו. והרי מדברי המ"מ ראינו גדולה ליסוד הגרי"ז שאף למאי דקיי"ל אין ברירה לומר הוברר שהיה יורש משעה ראשונה על החלק, מ"מ מכאן ולהבא מיהת את חלקו הוא נוטל כי מעשה החלוקה אינו 'הקנאה' אלא בירור וסיום החלקים.

זבה מדוקדקת היטב לשון הרמב"ם שם בראש הדברים: 'מקום שאין בו דין חלוקה שרצו שותפין לחלקו, אף על פי שקנו מידם כל אחד מהן יכול לחזור בו, שזה קניין דברים הוא כמו שביארנו, אבל אם קנו מידם שזה רצה ברוח פלוני וזה רצה ברוח פלוני אינו יכולים לחזור בהם. וכבר עמד הגרא"ז שם על הלשון 'שזה רצה ברוח פלוני וזה רצה ברוח פלוני' והלא אין הדבר תלוי ברצונו לקנות אלא חברו הוא זה שמקנה לו בקבלת הסודר, והוא זה שצריך לרצות להקנות - אך לפי האמור מובן שאין כאן הקנאה מזה לזה אלא כל אחד את שלו הוא נוטל.

[חלוקת קרקע בפחות מבן כ']

ח ונראה שמקור שיטת הרמב"ם הוא בדברי רבו הר"י מגאש, דהנה פסק הרמ"א (חו"מ רפט) שאעפ"י שפחות מבן עשרים אינו מוכר קרקע שקיבל בנחלה (ע' ב"ב קנה; חו"מ רלה, ט), חולק הוא בקרקעות עם שאר יורשים, דחלוקה אינה כמכר. ומקורו בדברי רבנו ירוחם. וכתב הגר"א שם: עתוס' גטין מח. וצ"ע. פירוש קושייתו, הלא מבואר שם דקיי"ל אין ברירה והאחים שחלקו הרי הן כלקוחות וא"כ מדוע מועילה חלוקה בפחות מבן כ' הלא צריך להקנות חלקו לאחיו. אלא שכבר מבואר הדבר בתשובת ר"י מגאש (קנא) שאעפ"י שאמרו האחים שחלקו הרי הן כלקוחות ומחזירין זל"ז ביובל, מ"מ אין לנו להכניס זה בכלל מה שאמרו 'ולמכור בנכסי אביו' אלא לא כווננו באמרו 'ולמכור בנכסי אביו' אלא על המכר האמתי שהוא הוצאת עיקר הדבר מרשותו, אבל החלוקה שאין בה הוצאת עיקר הדבר לא יתפשט הדבר אצלנו בו לזה השיעור. ופירוש הדברים ככל הנ"ל, שאין כאן הוצאת נכסים מרשות לרשות אלא בירור וסיום החלקים.

[דעת הט"ז שחלוקה אינה 'שינוי רשות']

זבה יתבאר דברי הט"ז (חו"מ קג, והביאו דבריו הגרי"א בתשובותיו בכ"מ) שאין אומרים האחים שחלקו הרי הם כלקוחות אלא

1 והיה מקום לפרש דאמנם היינו טעמא דרב אשי, דכאילו אמר לך חזק וקני, וכן משמע במאירי. אבל ברשב"א ומ"מ לא משמע הכי, שכתבו משום דהוי בירור חלקים ולא כהקנאה, והיינו חידושי דרב אשי. וכן מבואר בחדושי הת"ס שם.

2 ונראה שבוה מבוואר מש"כ הר"י מגאש (ב"ב קלט. - דלא כהרמב"ן) שחלק כבוד אינו חוזר ביובל, דדוקא בחלק הפשוטים דינם כלקוחות אבל בחלק בכורה כיוורשים הואיל ואין האחים חולקים כנגדו. וצ"ע סוף פרק אין ברירה וצריך לקנות חלקו [וגם בוכה מההפקר חוזר ביובל להכמים, כמוש"כ החו"א בכורות כו,א]. אך לפי האמור ניהא, שבעצם זוכים בתורת חלוקת ירושה, ורק משום שגם לשני יש בעלות זכות לסיים הנכסים הרי הם כלקוחות. וא"כ יש מקום לומר שלגבי חלק בכורה שאין לאחים בו שום זכות, חוזר דינו לדין יורש לבדו.

[השותפין שנדרו הנאה זה מזה]

י"ש ליישב על פי המבואר בדברי הרמב"ם במקום אחר, דהנה אמרין ברפ"ה דנדרים (מו): שבחצר המשותפת [שיש בה כדי חלוקה עכ"פ], אם נדרו השותפין הנאה זה מזה - אסורים ליכנס לתוכה. וכתב הרשב"א שאפילו לאחר חלוקה אסורים דהא קיימא לן אין ברירה נמצא שכל אחד נכנס לתוך של חברו. וכי תימא הלא הם כלקוחות והרי קנה חלקו ובשלו הוא נכנס - הלא אף בקנייה מאת המדיר אסור, שלא הותר אלא בדאפסקיה אחר, כדתנן קונם ביתך שאני נכנס - מת או מכרו לאחר - מותר, הא מכרו לו אסור, ואף כאן שנחשבים כלקוחות זה מזה, אסורים להכנס בחצר שהרי קונים זה מזה ולא הפסיק אדם אחר. עכ"ד. ואולם הרמב"ם (כתב נדרים ז,ד) שאינם אסורים ליכנס בה אלא עד שיחלקו ויכנס כל אחד אחד לחלקו. וכבר עמד הר"ן (שם) על באור טעמו. יעו"ש.

זנראה לבאר על פי הנ"ל, בהקדם מה שנראה לחלק בין איסורי הנאה האסורים מצד עצם החפצא כגון ערלה וכלאי הכרם, ובין איסורי הנאה שאינם אסורים מצד החפצא אלא מצד בעליהם ויחוסם לרשות מסויימת, כגון מי שאסר ביתו על חברו שאין איסור מצד עצם הבית, שהרי אם הפסיקו אחר - מותר הלה בהנאה כאמור, אלא שאסור למודר להתנהות מדבר שבבעלות המדיר, וגם כשקונה ממנו אסור, כי אמנם לאחר שקנה הרי החפצא שלו, אבל הלא כשמשתמש בחפצו, נהנה הוא מבעלותו של המדיר בכך שהעביר אליו את הבעלות. ואם כן יש לומר שזה רק במכירה וכד' שיש שם העברת בעלות, משא"כ חלוקה שלא זכה זה מחברו מאומה אלא את שלו הוא נוטל, הלכך מותר לחלוק ומותר בהנאה לאחר חלוקה. וכן נמצא בנמוקי יוסף שם בשם הריטב"א שצדד לחלוק על הרשב"א: 'ואני תלמידו הייתי דן דמותרין לחלוק, ואע"ג דמתהני אין זה נהנה משל חברו כלום כי מדין שיתוף שלו זכה כבר בחלוקה וכאילו מקחו קודם לנדרו ויכול לומר שלי אני נוטל'. והיא היא הסברא האמורה. [ושם סייעתא גדולה היא להגרי"ז מדברי הנמו"י הללו, שאף למאי דקיי"ל הריהם כלקוחות, דיינינן דשלו הוא נוטל בחלוקה].

זאם כן נראה שהוא הדין לענין איסור הנאה דעיר הנדחת, שגם הוא נובע מחלות שם 'שללה', כלומר גדר האיסור הוא שלא ליהנות מדבר השייך לעיר הנדחת, על כן כשמחלקים את העיסה אין כאן הנאה מ'שללה' כי את שלו הוא נוטל ולא את של העיר, דומיא דחלוקה במודר הנאה.

[גר ועכו"ם שירשו עבודת-כוכבים ומעות מאביהם]

כיוצא בזה יש ברמב"ם במקום נוסף; הנה בפ"ק דקדושין (יז): מבואר שאסור מדאורייתא לישראל השותף עם העובד-כוכבים, לומר לו טול אתה ע"ז ואני מעות, טול אתה יין נסך ואני פירות, דחילופי עבודת כוכבים הוא דקא שקיל. והנה ברמב"ם (מאכ"א יג,ב) מבואר שהוא איסור דרבנן משום שרועה בקיומו של האיסור [ולכך הקלו בה בירושת הגר]. וכבר הקשו המפרשים על דבריו מסוגית הגמרא שם, ופירשו שנקט דבריו על פי הנראה מהסוגיא בע"ז (סד) שאין בדבר אלא איסור דרבנן, ומחלוקת הסוגיות היא. ואמנם כבר הקשו הראשונים סתירת הסוגיות, וכתבו לפרש (עריטב"א) שתלוי הדבר בשאלת ברירה; הסוגיא בקדושין נקטה לאסור מדאורייתא משום דס"ל אין ברירה, ואילו הסוגיא בע"ז נקטה שיש ברירה. אך הרמב"ם הלא פסק אין ברירה ואעפ"כ

הביא דעת אביו הרא"ש בתשובה (כלל צח) שאין הגורל עושה קנין אלא מברר החלקים, והגורל רק מאפשר לשותף להחזיק בחלקו ולקנותו. ונימוקו עמו - דהתנן (ב"ב מב) בנותן מתנה ובאחין שחלקו ומחזיק בנכסי הגר, נעל וגדר ופרץ כל שהוא הרי זו חזקה. ומשמע דוקא על ידי מעשה בגוף הקרקע קונה ולא בגורל גרידא. אלא שכבר עמדו המפרשים (עב"ח ופרישה) כיצד ליישב דברי הרא"ש עם סוגית הגמרא דמשמע בפשוטו שהגורל עושה קנין גמור כאמור.

והגרא"ז (ב"ב ג.) צדד לומר שתלוי הדבר בדין ברירה, דלמאן דאית ליה ברירה והאחין שחלקו יורשין הו - אין צריך קנין, אבל להלכה דקיי"ל אין ברירה והרי הם כלקוחות, צריכים קנין גמור כשאר קונה מחברו, ולא סגי בבירור החלקים ע"י גורל. וכן הביא סברא זו מהגר"ח (והיא בספרו בהל' שכנים, אלא שהסיק שם לבאר במהלך אחר שאין הדבר תלוי בשאלת ברירה). ואיך שנבאר טעמו של הרא"ש, עכ"פ דעת הרמב"ם צריכה באור, מאחר והוא פוסק בכל מקום אין ברירה והאחין שחלקו לקוחות הן, א"כ מה טעם סגי בגורל הלא צריך מעשה קנין ככל קונה קרקע מחברו דבעינן נעל וגדר ופרץ.

ולאמור לעיל מובנים לשיטתו דברי הרמב"ם כפשט הסוגיא - שהגורל עושה קנין גמור, כי מעשה חלוקה לחוד ומעשה הקנאה לחוד, שאמנם בהקנאה צריך מעשה בגוף הקרקע כיון שבא לזכות בקרקע של חברו, אבל בחלוקה די בגורל כדי לזכות בה, שהרי בשלו הוא זוכה ולא בשל חברו. [ועוד כיוצ"ב בהגהות מיימוניות (שכנים ב,י - דפוס קושטא, מובא בב"י), שכתב דאע"פ דקיי"ל כחכמים (ב"ב ק.) שהילוך לא חשיב מעשה חזקה לקנות על ידו, אבל לחלוקה שפיר מהני. וזהו כיסוד הנ"ל שמעשה חלוקה לחוד ומעשה הקנאה לחוד].

[ישוה דברי הרמב"ם בשלשה מקומות בענין חלוקה באיסורי הנאה, לאור האמור]

[עיסה שחציה של עיר הנדחת וחציה של עיר אחרת]

ז והנה אמרו בסנהדרין (קיב). עיסה חציה של עיר הנדחת וחציה של עיר אחרת - מותרת, דכמאן דפליגא דמיא. וכן פסק הרמב"ם (עכו"ם ד,יא). והקשה השאגת-אריה (פט) הלא נראה שלא התירו בגמרא אלא למאן דאית ליה ברירה, שבחלוקה הוברר החצי שאינו של העיר, אבל לפי מה שפסק הרמב"ם אין ברירה, מה טעם להתיר. והנה לפי האמור שאף אם אין ברירה הריהו זוכה בחלקו שלו ולא בחלק האסור (כי אמנם לא הוברר למפרע, אבל מכאן ולהבא מיהת מתברר חלקו שלא היה מבורר עד עתה), אם כן אין כאן ספק של התחלפות, שמא נהנה משלל עיר הנדחת. ואולם עדיין אין הדבר מיושב שהרי סוף סוף נהנה הוא מהחצי של עיר הנדחת, שהרי זכאי הוא בסיום חלקו רק על ידי 'כינוס שברירי הבעלות' מכלל העיסה אל מקום אחד, וע"י שהשותף האחר [שהוא בן העיר] סיים לעצמו את חלקו האסור.²

יא כן כתב בשערי ישר גכב ד"ה וכו' יש לתרין. [ומה שכתב שם 'ומעיקרא לקחו ע"מ לחלקה, הרי זה דומה כאילו קנו שני בני אדם שתי שדות שתהא אחד ליה ואחד ליה...' - לפי האמור נראה דלא דוקא בלקחו על דעת כן אלא הוא הדין בשותפות דירושה, מ"מ כל אחד נוטל מכאן ולהבא את חלקו דמעיקרא, אלא שעד עתה לא התברר ומכאן ואילך נתברר].

יב יש מתרצים בשערי הנדחת האיסור חל רק בגמור הדין וכיון שכך הרי לב"ד מתנה שיחול גמר דינים רק על החלק של עיר הנדחת (עפ"י מקור חיים תמות. וע"ע אחיעזר ח"ב מטב, עונג יום טוב לד' ה"ה והא דאמרינן).

נקט שאינו אסור מדאוריתא. ומה טעמו? אך לפי מה שנתבאר אתי שפיר"ה שהרי גם כאן הלא אינו נהנה מהע"ז גופא אלא מדובר על איסור חליפי ע"ז דילפינן מוהיית חרם כמוהו כל שאתה מהיה ממנה - כמוה. ואם כן י"ל שבחלוקת שותפות אינו נידון כ'מהיה ממנה' שהרי את שלו הוא נוטל, וכדין מודר הנאה ועיסה שחציה של עיר הנדחת. [ויתכן שהסוגיא בקדושין נקטה שגדר החלוקה הוא כהקנאה, וכפי שיש לראות מכמה ראשונים. או עכ"פ נקטה שאף ע"י החלוקה חשיבי 'חליפי ע"ז'. ויתכן לפרש שאותה סוגיא נקטה כן בשני מינים מיהת, כשזה נוטל מין אחד וזה מין אחר, וכסברת הקה"י שבסמוך"].

[חלוקה בשני מינים; ישוב דברי הרמב"ם באחים שקנו אתרוג מתפוסת הבית]

ה בפרק יש נוחלין (ב"ב קל"ז): אמרינן האחינן שקנו אתרוג בתפוסת הבית, אם יכול לאכלו (כגון שכבר יצאו ואין מקפידים, הלכך קרינן ביה לכם: ערשב"ם) ונטלו - יצא. ודוקא שיש אתרוג לכל אחד ואחד, אבל פריש או רימון - לא. ופשט הדברים (וכן דעת רשב"ם ועוד) מפני שבאופן זה מקפידים ואינם מקנים לו, כי גם הם חפצים באתרוג. ואולם מדברי הרמב"ם (לוב"ה,יא) משמע שאפילו אין מקפידים לא יצא עד שיקנו לו חלקם באתרוג (וע"ש בלח"מ שעמד על כך). ופירש בקהלות יעקב (ב"ב ס"ו מ) ע"פ המבואר בדברי הראשונים שבשני מינים לכו"ע אין ברירה, שאין אומרים זה ירש מין פלוני וזה מין פלוני, כי כל אחד מהזורשים יורש מכל מין ומין (ע' רשב"א קדושין יז: - ע"פ דמאי פ"ו ובכורות נו). ואם כן, דוקא כשיש אתרוג לכל אחד, אפשר לאחד מן הזורשים ליטול אתרוג לעצמו שבזה הוא עושה חלוקה, והרי אחד מן השותפים יכול לחלוק מדעת עצמו וכנ"ל, אבל בשני מינים אי אפשר בלא הקנאה מפורשת שהרי ודאי חלק חברו בידו, הלכך באתרוג ורימון לא יצא אפילו אינם מקפידים שהרי גם להם יש חלק באתרוג ודאי. אלא שלפי זה תחזור הקושיא מגר שירש עם העכו"ם ע"ז ומעות, מה טעם אין בדבר איסור דאוריתא הלא שני מינים הם וצריך לקנות את חלק הגוי במעות חלף הע"ז שמקבל הגוי, וא"כ הרי כאן חילופי ע"ז.

אך נראה לקיים במקצת את סברתו, דלעולם אף בחלוקה של שני מינים שכל אחד נטל מין אחר, גדר הדין הוא שכל אחד את שלו הוא נוטל ולא משל חברו, אלא שהואיל ואין הנכסים עומדים מאליהם לחלוקת מין כנגד מין, לכך צריך בזה את הסכמת שני הצדדים, אבל לאחר שהסכימו, כל אחד נוטל את שלו, שמסיים את בעלותו שהיתה לו בכלל הנכסים. הלכך לענין ירושת ע"ז ומעות, יכול בהסכמת השני לחלוק באופן זה ואין כאן חליפי ע"ז, דלאחר הסכמה את שלו הוא נוטל, לעומת זאת באתרוג כל שלא היתה הקנאה מפורשת אי אפשר לצאת באתרוג אעפ"י שאין מקפידים,

כי אי אפשר לחלק אתרוג כנגד פריש אלא בהסכמת כל השותפים^{טו}. **ואמנם** נראה דאכתי יש חילוק לשיטת הרמב"ם בין מעשה חלוקה בדבר שיש בו דין חלוקה לבין מעשה חלוקה בדבר שאין בו דין חלוקה (או בשני מינים), שאף שגם בדבר שאין בו דין חלוקה כל שהסכימו לחלוק מדעתם תו הוי מעשה סיוס חלקים ולא מעשה מכירה, מ"מ בזה צריך שמעשה החלוקה יעשה על ידי שניהם, דדווקא בדבר שיש בו דין חלוקה יש לכל שותף זכות ממונית לחלוק ולסיים את חלקו ולהכי סגי במעשה החלוקה של אחד מהשותפים, אבל בדבר שאין בו דין חלוקה שאין לאחד מהם זכות לחלוק, אזי אף כשהסכימו מדעתם לחלוק סוף סוף נעשית החלוקה מכח דעת שניהם ולכן גם מעשה החלוקה צריך לעשות ע"י שניהם.

ובזה תתורין סתירה בדברי הרמב"ם שנתקשו בה האחרונים, דהטור (בחו"מ קעג) דייק מלשון הרמב"ם (שכנים ב"י) שהחלוקה נעשית על ידי מעשה החזקה של שניהם, ואילו בפיה"מ (ב"ב מב) מפורש דסגי שהאחד יחזיק, ולפי האמור אתי שפיר, דבפ"ב משכנים מיירי הרמב"ם להדיא בחצר שאין בה דין חלוקה, ולכן בעינן שיעשו שניהם מעשה חזקה, ואילו בפיה"מ מיירי בדבר שיש בו דין חלוקה.

והנה הטור שם הביא דברי אביו הרא"ש (ב"ב ג) שחלק על הרמב"ם הנ"ל וכתב דסגי במעשה חזקה של האחד כיוון שקונה השני את חלקו בחליפין. ונראה שהרמב"ם לשיטתו מיאן בזה, שהרי לשיטתו מעשה החלוקה הוא סיוס החלקים ונוטל כל אחד את חלקו שלו, אם כן אין כאן חליפין כלל, ואילו הרא"ש נקט שמעשה החלוקה הוא מעשה מכירה גמור, דלא כיסוד הגר"י [וכן דעת הרמב"ם בקדושין כח], וזהו שחלק לשיטתו על הרמב"ם בדין גורל דבעינן קנין גמור.

[הנאת ביכורים באחים שחלקו; ישוב שיטת הרמב"ם]

טו וא"כ הרי לפי מה שנתבאר בשיטת הרמב"ם שיש לכל אחד מהאחים קנין-שאינו-מסויים משעה ראשונה, ואילו החלוקה אינה אלא מסיימת את החלקים, ורק מצד החלפת זכויות הסיוס זה לזה נחשבים כ'לקוחות', אבל סוף דבר כל אחד נטל את חלקו ולא את חלק חברו, אם כן נראה שחלק היורש בשדה המחולקת 'קנין הגוף' הוא ולא 'קנין פירות', שהרי מצד עצם דין היובל שמחזיר, כבר נתבאר שאין זו אלא הפקעה חיצונית [וכדין יובל ראשון דלכו"ע מביא וקורא], ומצד מה שדעת השותפים לחלוק רק עד זמן מסויים - הרי כיוון שבעצם יכולה החלוקה לחול בלא דעת שני הצדדים ואף בניגוד להסכמת השותף, מפני שכל אחד את שלו הוא

^{טו} עדיין צ"ע הלא אם אינו מקפיד ממילא הוי כמרשהו לחלוק, ואמר לי הרב שליט"א דמ"מ כיון שבשני מינים אין לו זכות תביעת חלוקה, לכך צריך שהחלוקה תיעשה בפועל על ידי שני הצדדים ואין די באומדנא שאינו מקפיד. וביאר דלא דמי למה שכתב הרמב"ם (אישות ה"ח) שהחלוקה דבר קטן מבעל הבית כגון תמרה וקידוש בו אשה צריכה נט. ופירש אחרונים (דלא כהנו"ב) שאפילו בדבר שמקפיד עליו לשאר בני אדם, אם אך מרשהו לזה שפיר דמי - דהכא שאני דמדון חלוקה אתינן עלה, וכיון שאין כאן זכות תביעת לחלוקה, צריכה החלוקה - מעצם שמה ומהותה - להיות נעשית ע"י שניהם. אך יש להקשות, הלא הרמב"ם הכליל שם אופן שקנה [ממעות תפוסת הבית] זה אתרוג זה פריש. והרי לפי סברת הקה"י דהוי כחלוקה, הרי כאן חלקו במעות כנגד מעות ולא שני מינים הם. ועוד, הלא מימרא דרבה בר רב הונא הוא, ואיהו ס"ל בב"מ (לא-לב) שא"א לחלוק בלא ב"ד שלש שלשה משום הפקעת ממון וכנ"ל בהערה. ונראה עפ"י דיוק לשון הרמב"ם שבסיפא אין אומדנא גמורה שמסכימים לכתחילה שיקח, אלא שאם כבר אכלו אין מקפידים עליו אבל יתכן ואילו היה שואלם היו חפצים לצאת באתרוג, על כן הקנאה מיהת אין כאן [ולפי"ז אין לו לאכלו לכתחילה אלא ישאל את רשותם, שמא רוצים לצאת בו, ובסברא זו יש לפרש דברי התוס' בב"מ כב, שאף דבר שבדיעבד יודע שלא יקפיד עליו, צריך לכתחילה ליטול רשותו, כי שמא מלכתחילה רוצה שישאל. ועש"ך ח"ו שח"א]. ולפי"ז אם כבר יצאו או שיש להם אתרוג משלהם ואיכא אומדנא שאינם מקפידים, יוצא אפילו בשני מינים.

יג וכן אמר הגרש"ר שם, וכ"ה באבי עזרי מאכ"א יג,ב.

יד וכן צדד בוכרין שמואל נב.

שאמר שביובל ראשון לכו"ע מביא וקורא. [והרמב"ם שפסק כרב חסדא, הרי לדעתו שפיר מצינו ידינו ורגלנו גם אם קנין פירות לאו כקנין הגוף]. או י"ל על פי הנ"ל שעיקר גדר זה דאמרן, שנוי הוא במחלוקת הסוגיות, ואמנם הסוגיא בע"ז נוקטת שאינן כלקוחות ממש וכמותה פסק הרמב"ם, אבל בסוגיא בקדושין (י) מבואר שלמ"ד כלקוחות הן, גר ונכרי שירשו את אביהן והיתה שם עבודת כוכבים, אם יטול הגוי את העכו"ם וכןגדה יטול הגר דבר אחר - אסור הדבר מדאוריתא משום חליפי ע"ז - משמע שאותה סוגיא נוקטת שהרי זה כהחלפת נכסים ממש. ויש לומר שכך נקט רב יוסף ולכך משוה חלוקת היורשים לשאר קנין שדה בזמן שהיובל נוהג שאינו אלא קנין פירות, אבל להרמב"ם שנקט כהסוגיא בע"ז שאינן כלקוחות ממש, שאני חלוקת אחים מלקיחת שדה דעלמא, ושפיר מביאין וקוראין אף אם כלקוחות דמיין, כמו שנתבאר.

נוטל, אם כן מה לנו ולדעתם כלל, סוף סוף לכל אחד מהיורשים היה לו מאז ומעולם קנין בשדה^{טו} ויהא לו קנין לעולם, ורק סיום החלקים משתנה ביובל, אבל עצם הקנין קנין-עולם הוא, ולא דמי לקנין שקנה מחברו ומחזיר לו ביובל.

ואמנם רב יוסף בגטין שם שאמר שאילו היה סובר רבי יוחנן קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, לא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש, דעתו שאף בחלוקת היורשים חשיבא קנין פירות, יש לפרש זאת מתרי טעמי; או שלדעתו דין חזרת יובל מצד עצמו משווי הקנין לזמן, וצריך לומר דלא סבירא ליה כרב חסדא

^{טו} ואף בקנין זה דתפוסת הבית קודם חלוקה, נראה שהיו חייבים בביכורים כדין פירות השותפים שהייבם כמוש"כ הרמב"ם בכורים ב.ח. ולכאורה נראה שאפילו אם חלקו בפירוש לזמן מוגבל - מביאים וקוראים, כי סוף סוף קניינם בשדה הוא קנין עולם, וקנין זה מחייב בביכורים, ומה לי שהחלוקה זמנית. ולפי"ז אף אם נסבור שהיובל משווי קנין-לזמן, סו"ס הלא הקנין-שאינו-מסוים הוא קנין עולמית ומחייב בביכורים. ואם כן על כרחך נצטרך לפרש סברת רב יוסף כהאופן השני המבואר בפנים בסמוך, דפליג בעיקר גדר זה דהאחין שחלקו, וסובר שיש כאן הקנאה ממשית של החלקים זה מזה.

